

Temanotat

**Kirgisistan: Generell
bakgrunnsinformasjon**

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2012

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Kirgisistan: Generell bakgrunnsinformasjon**

SUMMARY

This report concerns the general situation in Kyrgyzstan. More specifically it outlines the ethnic composition, language and religion in Kyrgyzstan. It gives a short account of recent political developments in Kyrgyzstan, and outlines the human rights situation. The report also provides an overview of groups that may be in a vulnerable position.

SAMMENDRAG

Rapporten gir et generelt bakgrunnsbilde av situasjonen i Kirgisistan hva gjelder etnisk sammensetning, språk og religion, den politiske utviklingen i de seneste år, samt menneskerettigheter. Rapporten gir også en oversikt over en del grupper som kan være i en utsatt posisjon.

INNHold

1. Generelle forhold.....	5
1.1 Folketall og etnisk sammensetning.....	5
1.2 Økonomi.....	5
1.3 Språk.....	6
1.4 Religion.....	6
2. Politiske forhold	6
2.1 Politisk historie.....	6
2.1.1 <i>Fra sovjetrepublikk til selvstendighet.....</i>	<i>6</i>
2.1.2 <i>Akajevs regime og avgang.....</i>	<i>7</i>
2.1.3 <i>Kurmanbek Bakijev som president.....</i>	<i>8</i>
2.1.4 <i>Politisk utvikling i 2010.....</i>	<i>9</i>
2.1.5 <i>De etniske urolighetene i 2010.....</i>	<i>9</i>
2.1.6 <i>Situasjonen etter de etniske urolighetene i 2010.....</i>	<i>11</i>
3. Menneskerettighetssituasjonen.....	13
3.1 Ytringsfrihet	14
3.2 Religionsfrihet	14
3.3 Bruk av tortur og forholdene i fengslene.....	15
3.4 Rettsvesenet.....	15
3.5 Dødsstraff	16
4. Situasjonen for spesifikke grupper.....	16
4.1 Etniske minoriteter	16
4.1.1 <i>Etniske usbekere.....</i>	<i>16</i>
4.1.2 <i>Etniske russere og andre minoriteter.....</i>	<i>16</i>
4.2 Statsløse.....	18
4.3 Kvinnenes situasjon.....	18
4.4 Diskriminering på grunn av seksuell legning	19
5. Referanser.....	20

1. GENERELLE FORHOLD

1.1 FOLKETALL OG ETNISK SAMMENSETNING

Kirgisistan er ett av de fem sentralasiatiske landene (Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan) som tidligere tilhørte Sovjetunionen. Landet erklærte seg som uavhengig republikk i august 1991.

Kirgisistan ligger i det østlige Sentral-Asia og er omkranset av land på alle kanter. Kirgisistan grenser til Kasakhstan i nord, Usbekistan i vest, Tadsjikistan i sør, samt Kina i Sørøst. Hovedstaden er Bisjkek med 946 000 innbyggere (2010-tall).

Folketallet er på rundt 5,4 millioner (2011-tall). Kirgisere utgjør omtrent 72 prosent av befolkningen (2011-tall). Usbekere og russere utgjør de to største minoritetsgruppene med henholdsvis 14,3 prosent og 6,9 prosent (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2012a). Andre etniske minoriteter i Kirgisistan er blant annet dunganer, uigurer, tadsjiker, ukrainere, tatarer, tyrkere, koreanere og et voksende antall kinesere. Landet befolkes av mellom 80 og 100 ulike etniske grupper. En av grunnene til det store etniske mangfoldet er Stalins tvangsforflytninger av hele folkegrupper til Sentral-Asia på 1930- og 40-tallet. I 1990, året før Kirgisistan ble en selvstendig republikk, utvandret hundre tusenvis av ikke-kirgisere, først og fremst russere, på grunn av frykt for etnisk diskriminering. Fra 1989 sank andelen russere fra litt over 20 prosent til under 10 prosent, mens andelen kirgisere økte fra litt over 50 prosent i 1989 til 72 prosent i dag (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2011; 2012a).

Kirgiserne har stort sett bodd på landsbygda, mens byområdene har vært dominert av etniske russere og ukrainere. I de senere årene har det imidlertid vært en kraftig tilstrømning av kirgisere til Bisjkek i tillegg til en økt utvandring av russere. Osj, som er den nest største byen i landet og som ligger i Ferganadalen ved grensen mot Usbekistan, domineres av usbekere.

Man regner med at rundt 700 000 kirgisere bor permanent i Russland.

1.2 ØKONOMI

Kirgisistan har rike mineralforekomster og dyrkbar jord, men i dag er jordbruks- og industriproduksjonen synkende. Bomull, tobakk og sukker er de fremste landbruksvarene. Infrastrukturen generelt er nedslitt og produksjonsindustrien er svakt utbygd.

Kirgisistan har ved siden av Tadsjikistan regionens mest sårbare økonomi, og den blir stadig mer avhengig av landbrukssektoren. Litt under 35 prosent av Kirgisistans befolkning lever under fattigdomsgrensen (2010-tall), men det er store variasjoner mellom de forskjellige regionene. Bisjkek og området rundt har færrest fattige, mens over tre fjerdedeler av befolkningen på landsbygda er fattige (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2012b). Gjennomsnittslønnen varierer regionalt, men gjennomsnittlig månedslønn i 2011 var på 93 USD. Mer enn en tredjedel av befolkningen (34 prosent) bor i byer, mens omtrent to tredjedeler bor på landsbygda (National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic 2011).

1.3 SPRÅK

Kirgisisk tilhører den tyrkiske språkgruppen, og er nærmest beslektet med kasakhisk og usbekisk. Kirgisisk ble først skrevet med arabisk skrift, før man i 1928 begynte å skrive med det latinske alfabetet. I 1940 begynte man å skrive kirgisisk med kyrilliske bokstaver. Det har vært planer om å gå tilbake til det latinske alfabetet, men dette har det foreløpig ikke blitt noe av, og fortsatt brukes det kyrilliske alfabetet, med noen få endringer.

Kirgisisk ble innført som offisielt språk i 1985, og russisk fikk da status som et interetnisk språk. Kirgisisk som offisielt språk ble bekreftet forfatningsmessig i 1993. I 1994 fikk russisk status som offisielt språk i russiskdominerte områder, deriblant i Bisjkek.

Det stilles imidlertid krav om å beherske det kirgisiske språket for å kunne stille som presidentkandidat, for å få jobb innenfor statsadministrasjonen og for å få politiske stillinger. Søkere må gjennomgå en språktest. Russisk er imidlertid svært mye brukt i Kirgisistan.

1.4 RELIGION

Majoriteten av befolkningen er sunnimuslimer. Selv om Kirgisistan betrakter seg som en del av den muslimske verden, er samfunnet i stor grad fortsatt sekularisert. Områdene i sør, som utgjør en del av Ferganadalen, har en sterkere tilknytning til islam enn nordområdene. Nordområdene er mer russifisert og industrialisert enn områdene i sør, som stort sett er jordbruksområder.

I Kirgisistan finnes en rekke religiøse minoriteter, deriblant russisk-ortodokse og jøder.

2. POLITISKE FORHOLD

2.1 POLITISK HISTORIE

2.1.1 Fra sovjetrepublikk til selvstendighet

Det nåværende Kirgisistan ble under den russiske ekspansjonen på 1800-tallet innlemmet i det russiske tsarriket etter skiftevis å ha tilhørt Kina og små fyrstedømmer i regionen. Området ble senere innlemmet i Den Sovjetiske Føderative Republikk. Sovjetrepublikken Kirgisistan ble etablert i 1936.

Kirgisistan erklærte seg som uavhengig republikk i august 1991 etter Sovjetunionens sammenbrudd.

I oktober 1991 ble Askar Akajev, som eneste kandidat, valgt som landets første president med 95 prosent av stemmene. I motsetning til sine kolleger i de øvrige sentralasiatiske landene hadde ikke Akajev noen politisk fortid i Sovjetunionen. Akajev ble gjenvalgt som president i både 1995 og i 2000, selv om han ble sterkt utfordret av kommunistpartiet. Akajev ble tvunget til å gå av etter massive demonstrasjoner i påskeuken mars 2005.

Akajev er kjent for sine gjennomgripende reformer som omfattet økonomisk stabilisering og demokratisering. Landets ledelse bygget på begynnelsen av 90-tallet opp et bilde av Kirgisistan som "the democratic island of Central-Asia". Dette bildet bleknet betraktelig på slutten av Akajevs presidenttid. Akajevs regime var da preget av en ikke ubetydelig korrupsjon, der Akajevs egen familie beriket seg på bekostning av resten av befolkningen. Dette førte til at han etter hvert mistet tillit i befolkningen, også blant de som tidligere hadde støttet ham. Akajev forsøkte også å motarbeide et pluralistisk partisystem, og media var dominert av presidenten og hans tilhengere.

2.1.2 Akajevs regime og avgang

International Crisis Group (2005) har pekt på at korrupsjonen som etter hvert utviklet seg rundt Akajevs familie var hovedårsaken til hans fall. Den utløsende faktor for den politiske krisen startet imidlertid med parlamentsvalget 27. februar og 13. mars 2005, hvor kandidater som var lojale mot daværende president Askar Akajev fikk 69 av de 75 plassene i parlamentet. En rekke populære kandidater i sør tapte på uforklarlig vis mot Akajevs støttespillere, og dette utløste store protester. Majoriteten i befolkningen mente at valget var manipulert. Demonstrasjonene startet blant bøndene i de sørlige byene Osj, Jalalabad, Uzgen og Kara Suu, men spredte seg raskt til de øvrige områdene og til hovedstaden.

Den nasjonale valgkomiteen og rettsvesenet, som i realiteten ble kontrollert av Akajev, valgte å ignorere protestene i etterkant av valget. Regimets tilsynelatende manglende vilje til å gjøre noe med situasjonen førte til at flere sluttet seg til protestene og ønsket presidentens avgang. Protestene foregikk uten vesentlig grad av vold, ifølge International Crisis Group (2005). Etter Aksy-hendelsen i 2002¹ gikk president Akajev offentlig ut og fordømte voldsutøvelse fra politiet under demonstrasjoner, noe som resulterte i at bruken av skytevåpen opphørte. I tillegg hadde politiet blitt kraftig svekket grunnet mangel på ressurser. Dette bidro til å gjøre demonstrantene mer dristige, og det kan bidra til å forklare hvorfor opprørerne så lett kunne innta presidentpalasset etter parlamentsvalget i mars 2005. I demonstrasjonene i Bisjkek deltok flere typer demonstranter; vanlige innbyggere fra byen, medlemmer og ledere av student- og opposisjonsbevegelser, samt bønder fra sør som etter hvert ankom Bisjkek.

Etter at opprørerne hadde inntatt presidentpalasset i påskeuken i mars 2005, dannet det nye parlamentet en midlertidig regjering bestående av moderate opposisjonspolitikere ledet av tidligere statsminister Kurmanbek Bakijev². Den avtroppende forsamlingen innstilte samtidig sitt arbeid. Askar Akajev trakk seg som president, forlot landet og reiste til Moskva 24. mars.

¹ I mars 2002 skjøt politimenn i den sørvestlige byen Aksy mot en gruppe fredelige demonstranter som protesterte mot fengslingen av opposisjonspolitikeren og parlamentsmedlemmet Azimbek Beknazarov. Beknazarov ble arrestert i januar 2002 like etter at han hadde dannet koalisjonen "Folkekongressen" og gått imot regjeringen i en sak om grenseforhandlinger med Kina. Seks demonstranter omkom og en politisk krise utviklet seg. Bøndene i området reagerte med politiske protester, men opplevde å bli hardt slått ned på av myndighetene.

² Bakijev var statsminister under Akajev i 2002, og trakk seg i protest mot regimets håndtering av Aksy-krisen. Bakijev opparbeidet seg legitimitet som moderat opposisjonspolitiker.

2.1.3 Kurmanbek Bakijev som president

Nytt presidentvalg ble holdt 10. juli 2005, og Kurmanbek Bakijev ble valgt som president med mer enn 88 prosent av stemmene. Valgoppslutningen var ifølge offisielle tall på ca. 75 prosent. Den tidligere opposisjonspolitikeren under Akajevs regime, Feliks Kulov,³ som frem til mars 2005 satt fengslet og ble løslatt under opptøyene, var tidlig i valgkampen en av Bakijevs største konkurrenter. Han trakk imidlertid sitt presidentkandidatur og støttet Bakijev mot at han skulle få statsministerposten. Han satte som betingelse at han skulle få reell makt som statsminister, hvilket han også fikk. Tidligere hadde presidenten kunnet kaste statsministeren, noe også Akajev til stadighet gjorde. Denne muligheten falt nå bort.

Til tross for en del mangler, mente OSSE (Organisasjonen for Samarbeid og Sikkerhet i Europa) at valget representerte en merkbar fremgang når det gjaldt å møte OSSEs forpliktelser og internasjonale standarder for demokratiske valg (OSCE/ODIHR 2005).

Omveltningene i Kirgisistan har fått navnet Tulipanrevolusjonen. Flere har trukket paralleller mellom hendelsene i Kirgisistan og det som skjedde i Ukraina (Orangerevolusjonen) og i Georgia (Roserevolusjonen).

Folk fra områdene i sør hadde lenge følt at Akajev-regimet ikke ivaretok deres interesser, og støttet i så måte opp om den nye presidenten som selv var fra sør; fra Jalalabad. Bakijev var imidlertid også høyst populær i nord. Med statsminister Feliks Kulov fra nord, hadde det nye regimet ivaretatt interessene både fra sør og nord, noe som symboliserte en forening av landet (Landinfo 2007). Forskjellene mellom nord og sør er store; økonomisk, kulturelt og politisk. Områdene i sør er preget av påvirkning fra Usbekistan og Tadsjikistan, mens nordområdene, med hovedstaden Bisjkek, er preget av større velstand. Etniske russere bor i hovedsak i Bisjkek.

Mange fra det tidligere regimet ble sittende ved makten, men mange av disse hadde støttet Akajev mer av økonomiske enn ideologiske årsaker.

I ettertid styrket imidlertid Bakijev sin maktposisjon. Grunnlovsendringer som styrket presidentens stilling ble innført etter en folkeavstemning i oktober 2007, og med parlamentsvalget i desember samme år, ble makten ytterligere konsentrert hos Bakijev.

Videre ble det i 2008 og 2009 gjennomført innskrenkninger i det demokratiske systemet. Ytringsfriheten i parlamentet ble begrenset til en mindre gruppe ledermøter, og en ny terrorlov ble kritisert for å begrense religionsfriheten. I 2009 omkom en regimekritiker i en mystisk bilulykke, og flere journalister ble drept. Opposisjonen anklaget regimet for politisk terror, og det ble avholdt flere regimekritiske protestmøter i Bisjkek og andre byer. Samtidig ble den økonomiske situasjonen i landet forverret grunnet den globale finanskrisen, og mange kirgisere som jobbet i Russland var tvunget til å returnere til hjemlandet på grunn av voksende arbeidsløshet i Russland.

³ Opposisjonspolitikeren Feliks Kulov ble dømt til 7 års fengsel i januar 2001 etter at han tidligere var blitt frikjent av en militær domstol for anklager om maktmisbruk i hans tid som sikkerhetsjef på 1990-tallet.

I presidentvalget i 2009 vant Bakijev med 76 prosent av stemmene. Opposisjonen hevdet at det hadde forekommet valgfusk, og europeiske valgobservatører kalte valget en skuffelse.

2.1.4 Politisk utvikling i 2010

I begynnelsen av april 2010 økte bensinprisene kraftig, noe som sammen med høy arbeidsledighet og fattigdom, medførte økte sosiale spenninger. I tillegg var folk misfornøyd med at president Bakijev hadde gitt flere viktige stillinger innen sikkerhetstjenesten og statsapparatet til sine slektninger. Bakijev gjorde altså det samme som tidligere president Akajev hadde blitt kritisert for.

Den 6. april stormet flere tusen demonstranter kontoret til de lokale myndighetene i byen Talas i den nordvestlige delen av Kirgisistan og tok guvernøren som gissel. Demonstrantene krevde at Bakijev skulle gå av. Også andre steder i byen var det opptøyer. Politiet klarte å frigjøre guvernøren, men demonstrantene beholdt kontrollen over bygningen. I Bisjkek ble flere fremtredende opposisjonspolitikere anholdt.

Den 7. april var det store demonstrasjoner i Bisjkek der det ble krevd at presidenten skulle gå av. Disse demonstrasjonene utviklet seg snart til voldelige opptøyer, men det var ingen klar lederskikkelse. Etter hvert klarte opposisjonens tilhengere å få kontroll over den statlige tv-stasjonen og sendte taler der de uttrykte støtte til opprørerne. I det sentrale Kirgisistan tok anti-Bakijev-demonstranter kontroll over flere offentlige bygninger i byene Naryn og Tokmok. I Bisjkek begynte politiet å skyte mot demonstrantene da de forsøkte å gå til angrep på det viktigste regjeringsbygget. I de påfølgende sammenstøtene ble rundt 80 personer drept og over 1000 såret. Mot slutten av dagen hadde myndighetene de facto mistet kontrollen, og Bakijev ble tvunget til å flykte fra Bisjkek til Osj.

Opposisjonen dannet en overgangsregjering med Roza Otunbajeva i spissen, som skulle ha makten i seks måneder før det skulle avholdes nytt presidentvalg. Bakijev flyktet til Hviterussland der han fikk innvilget asyl.

I mai 2010 ble Otunbajeva utnevnt som midlertidig president i Kirgisistan. Etter parlamentsvalget i oktober ble det dannet en koalisjonsregjering bestående av det sosialdemokratiske partiet (SDPK), Ata-Meken og Respublika, ledet av Almazbek Atambajev, som var en alliert av Otunbajeva. Atambajev vant presidentvalget i 2011, med mer enn 60 prosent av stemmene. Valget foregikk fredelig, men OSSE (OSCE/ODIHR 2012) rapporterte om store uregelmessigheter i gjennomføringen av valget.

Den 22. august 2012 ble koalisjonsregjeringen felt, etter korrupsjonsanklager mot statsminister Omurbek Babanov. Dette skjedde etter at to av koalisjonspartiene, Ata-Meken og Ar-Namys, trakk seg fra regjeringssamarbeidet. Den 27. august 2012 gav presidenten det sosialdemokratiske partiet mandat til å forme en ny koalisjonsregjering (Europa World Plus).

2.1.5 De etniske urolighetene i 2010

Perioden etter Bakijevs avgang våren 2010 var preget av uro og spenninger, og det var flere sammenstøt mellom tilhengere av Bakijev og tilhengere av

overgangsregjeringen. Blant tilhengerne av overgangsregjeringen var blant annet aktivister ledet av den usbekiske forretningsmannen og politikeren Batyrov. En svekkelse av myndighetsstrukturene som følge av Bakijev-regimets sammenbrudd og en begynnende maktkamp, førte til økte spenninger, også i de interetniske relasjonene. Konflikten som tidligere hadde stått mellom regimet og opposisjonen, utviklet seg etter hvert til å bli en konflikt mellom etniske usbekere og etniske kirgisere i de sørlige delene av landet. I juni 2010 eskalerte denne konflikten til voldelige opptøyer og sammenstøt mellom de to gruppene.

Voldshandlingene startet med bråk mellom kirgisiske og usbekiske ungdommer den 10. juni. Samme kveld samlet en stor gruppe etniske usbekere seg i den sentrale delen av Osj, og om natten kom det til sammenstøt mellom kirgisere og usbekere. Urolighetene spredte seg så til andre deler av Osj. Om morgenen den 11. juni begynte kirgisere fra Osj og de omkringliggende områdene å angripe tilfeldige usbekere, plyndre og sette fyr på forretninger og bolighus. Den 12. juni spredte urolighetene seg til Jalalabad-provinsen, og byene Jalalabad og Bazar-Korgon ble rammet av vold og ødeleggelser. Imidlertid var det langt færre ofre disse stedene enn i Osj, selv om angrepene også her var brutale (Migrationsverket 2012).

Det er vanskelig å beregne eksakte tall på ofrene for volden, men man anslår at et sted mellom 465 og 500 personer ble drept (Freedom House, Memorial & Norwegian Helsinki Committee 2012). Rundt 1900 personer trengte medisinsk hjelp på sykehus. Det er også rapportert om voldtekter og seksuell vold. Videre måtte mange tusen mennesker flykte som følge av volden. Man regner med at rundt 110 000 mennesker flyktet til Usbekistan, mens det var rundt 300 000 internt fordrevne (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011). Det var også store materielle ødeleggelser. Størsteparten av ofrene var usbekere, men også kirgisere ble hardt rammet.

I den offisielle forklaringen av hendelsene i 2010, som blant annet den nasjonale kommisjonen⁴ og den kirgisiske ombudsmannen⁵ har gitt uttrykk for, anklages lokale usbekiske ledere for å ha initiert og finansiert de voldelige sammenstøtene (Migrationsverket 2012). I den internasjonale rapporteringen, derimot, fremheves det at kirgisiske myndigheter har mislyktes i sin håndtering av de etniske spenningene som lenge har vært til stede i de sørlige delene av Kirgisistan. Det blir også pekt på at de voldsomme sammenstøtene i 2010 hadde flere likhetstrekk med de blodige etniske sammenstøtene som skjedde i 1990⁶ (Migrationsverket 2012). Etniske kirgisere og usbekere har generelt sett levd fredelig sammen i de sørlige delene av Kirgisistan. Imidlertid har det under overflaten vært spenninger mellom de to gruppene, med konflikter om land og ulik fordeling av den politiske makten. Tradisjonelt har kirgiserne vært overrepresentert i den offentlige sektor, mens usbekerne har spilt en viktig rolle i privat sektor.

⁴ "Conclusions of the National Commission on the tragic events in the south of the republic in June 2010" (20. januar 2011)

⁵ "Information of the Independent Commission of the Ombudsman (Akyjktchy) of the Kyrgyz Republic on the study of the tragic June events of 2010 in Osh and Jalalabad Provinces and in Osh city" (13. januar 2011)

⁶ I 1990 førte konflikter om jord og eiendommer til voldelige sammenstøt mellom kirgisere og usbekere i sørlige områder av Kirgisistan. Over 300 mennesker ble drept i sammenstøtene.

I mai 2011 ble det utgitt en rapport utarbeidet av en internasjonal kommisjon ledet av den finske parlamentarikeren Kimmo Kiljunen (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011). Rapporten konkluderte med at det var mye som talte for at ugjerninger begått under angrepene mot usbekere i Osj i juni 2010 kunne karakteriseres som forbrytelser mot menneskeheten. Dette dreide seg om mord, voldtekter og annen vold rettet mot en bestemt folkegruppe (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011).

Når det gjelder årsakene til volden peker den internasjonale kommisjonen blant annet på overgangsregjeringens manglende evne til å ta inn over seg den stadig mer ustabile situasjonen i sør og den manglende forståelsen for de interetniske relasjonene der. Blant annet støttet overgangsregjeringen seg på usbekiske politiske krefter, uten å ha forståelse for de reaksjoner dette skapte blant etniske kirgisere i sør. Kommisjonen peker også på strukturelle forklaringer, som underrepresentasjon av usbekere i statsapparatet og innen politi og rettsvesen (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011).

Ifølge flere rapporter utgitt av internasjonale organisasjoner (Amnesty International 2012a; International Crisis Group 2010; Human Rights Watch 2010) blir det hevdet at angrepene var målrettede og organiserte. Videre blir det hevdet at politiet og militæret unnlot å gripe inn overfor kirgisiske gjenger som angrep usbekere, at de i en del tilfeller frivillig gav fra seg våpen og til dels også selv deltok i angrepene. Disse opplysningene blir også stadfestet i den internasjonale kommisjonens rapport (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011). Politiets og de militæres rolle under opptøyene er imidlertid fortsatt ikke fullstendig klarlagt, ifølge en rapport utgitt av Amnesty International i 2012 (Amnesty International 2012a).

I perioden rett etter hendelsene i juni 2010 er det rapportert at usbekere i uforholdsmessig høy grad ble tiltalt for forbrytelser begått i forbindelse med urolighetene, mens myndighetene i liten grad etterforsket forbrytelser begått av kirgisere. Ifølge Amnesty International (2011a) ble hundrevis av menn, de fleste usbekere, vilkårlig anholdt. Ifølge den internasjonale kommisjonens rapport foreligger det også pålitelig dokumentasjon på at kirgisiske myndigheter har brukt tortur under pågripelsen av mistenkte i perioden etter urolighetene (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011).

2.1.6 Situasjonen etter de etniske urolighetene i 2010

Ifølge flere kilder som svenske utlendingsmyndigheter (Migrationsverket) konsulterte under sin reise til Kirgisistan 27. november til 6. desember 2011, har ikke sentrale myndigheter full kontroll over de sørlige delene av landet. Spesielt trekkes borgermesteren i Osj, Melis Myrzakmatov, frem. Han sies å opptre uavhengig i forhold til sentralmyndighetene, og å ha sin egne, nasjonalistiske agenda (Migrationsverket 2012). Myrzakmatov spilte en sentral rolle under urolighetene i juni 2010, og det har versert anklager om at han var involvert både i rekruttering av kirgisere under voldshandlingene og i våpendistribusjon. Ifølge den internasjonale kommisjonen er det imidlertid ikke funnet bevis for at Myrzakmatov var direkte involvert i urolighetene, men hans nasjonalistiske retorikk har heller ikke bidratt til å roe stemningen mellom de to folkegruppene (Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011).

Når det gjelder sikkerhetssituasjonen i sør var denne vesentlig bedre i 2011 sammenlignet med året før. Ifølge de kildene Migrationsverket har snakket med

råder det en viss grad av stabilitet i området, og det forekommer ikke lenger etnisk motiverte sammenstøt mellom kirgisere og usbekere. Imidlertid finnes det mistenksomhet og spenninger mellom folkegruppene under overflaten, og folk er redde for nye konflikter. Bildet som gis av usbekernes situasjon er sammensatt, og det fortelles om diskriminering, underrepresentasjon og utvandring av etniske usbekere. Samtidig peker flere kilder på assimileringstendenser både i politikken og blant den usbekiske minoriteten. Utvandringen av etniske usbekere er ikke på samme nivå som i 2010, men fortsatt er det mange usbekere som forlater landet, både av økonomiske årsaker og på grunn av diskriminering (Migrationsverket 2012).

I en rapport utgitt av International Crisis Group (2012) beskrives situasjonen i de sørlige delene av Kirgisistan som svært spent. Til tross for at situasjonen på overflaten virker rolig, er det få, verken usbekere eller kirgisere, som mener at dette kan vare. Usbekerne føler seg mer og mer marginalisert av den kirgisiske majoriteten, og er i stor grad presset ut av det offentlige liv. Det meste av usbekiskspråklig media har blitt stengt.

Usbekere risikerer også ulovlige anholdelser og mishandling fra sikkerhetsstyrkene (International Crisis Group 2012; U.S. Department of State 2012a; Human Rights Watch 2012). Det er riktignok rapportert om færre vilkårlige arrestasjoner av usbekere det siste året, men det foregår fortsatt brudd på menneskerettighetene i forbindelse med etterforskning av hendelsene i juni 2010, blant annet tortur og mishandling i varetekt (Human Rights Watch 2012; Amnesty International 2012a).

Det er videre rapportert at de fleste som har blitt anholdt og dømt i forbindelse med urolighetene i 2010 er usbekere, til tross for at de fleste ofrene var usbekere. Amnesty International skriver i en rapport fra 2012 (Amnesty International 2012a) at politiet fortsetter å true usbekere med anklager relatert til hendelsene i 2010 om de ikke betaler løsepenger. Ifølge Amnesty er det særlig de som har returnert etter sesongarbeid i Russland og Kasakhstan og familiene til arbeidsmigranter, som risikerer vilkårlige arrestasjoner, utpressing og trakassering, da man regner med at de har lett tilgang på penger og utenlandsk valuta. Familiene til de som er rammet vil svært sjelden klage til politiet på behandlingen, da de er redde for represalier (Amnesty International 2012a).

Myndighetene har også blitt kritisert for at de ikke har satt i gang etterforskning av hendelsene i 2010. Dette gjelder særlig anklagene om at politi og militære skal ha vært delaktige i volden, samt anklagene om brudd på menneskerettighetene i etterkant av juni 2010 (Amnesty International 2012a).

Ifølge International Crisis Group (2012) fører marginaliseringen av den usbekiske minoriteten til hevntanker blant mange usbekere. Det har også ført til økt interesse for en strengere, og i noen tilfeller også mer radikal, tolkning av islam. Det er imidlertid få som vender seg mot voldelig jihadisme, og Hizb-ut-tahrir, som uttaler at de er imot bruk av vold, er den gruppen som har vokst mest etter hendelsene i 2010. Også holdningene på kirgisiske side har blitt hardere, og mange støtter Osjs borgermester Melis Myrzakmatov, også høyt utdannede unge i byene. Mange kirgisere mener at usbekerne selv var skyld i hendelsene i 2010 (International Crisis Group 2012).

Ifølge tall fra Internal Displacement Monitoring Centre (2012) var det i 2011 fortsatt rundt 4000 internflyktninger som følge av hendelsene i juni 2010. I tillegg var det

rundt 63 000 som hadde returnert til hjemstedet, men som fortsatt hadde behov for hjelp som følge av flukten. Mer enn to tredjedeler av de internt fordrevne hadde returnert til hjemstedet sitt i slutten av 2010, og en del har mottatt kompensasjon slik at de har kunnet flytte tilbake og bygge opp igjen hjemmene sine. Imidlertid har gjenoppbygningen gått tregt, og i 2011 var fortsatt mange av husene ikke gjenoppbygd. Mange mistet også forretningene sine som følge av volden. På grunn av høy arbeidsledighet og manglende utbetalinger av kompensasjon, var mange fortsatt arbeidsledige og uten inntekt i 2011. En del klarer seg på støtte fra myndighetene, men det er også en del som strever med å få understøttelse fordi de ikke har klart å erstatte ødelagte eller mistede dokumenter (Internal Displacement Monitoring Centre 2012). Usbekere utgjør 90 prosent av internflyktingene, men også andre etniske grupper er representert. Det fins internflyktinger i Osj, Jalalabad og Batken fylke (oblast) (Migrationsverket 2012).

Ifølge International Federation for Human Rights (FIDH 2011) har menneskerettighetsaktivister og uavhengige journalister som rapporterte om menneskerettighetsbrudd begått under urolighetene i juni 2010, og som har jobbet for å beskytte den usbekiske minoriteten, vært utsatt for trakassering både fra representanter for myndighetene og fra kriminelle gjenger. Dette gjaldt særlig usbekiske aktivister, men også kirgisiske aktivister har vært utsatt, da de kunne bli sett på som "forrædere" av sitt eget folk. Det har vært tilfeller av svertkampanjer mot navngitte menneskerettighetsaktivister i media, og i september 2010 ble lederen for menneskerettighetsorganisasjonen "Vozdukh" (luft), Azimjan Askarov, dømt til livstid for blant annet å ha oppfordret til rasehat og for medvirkning til mord. Ifølge Amnesty International var rettssaken preget av en rekke mangler, og anklager om bruk av tortur ble ikke fulgt opp av myndighetene (Amnesty International 2011b). Også advokater som har forsvart tiltalte i juni 2010-urolighetene, har vært utsatt for angrep, svertkampanjer, drapstrusler og seksuelle overgrep, ifølge FIDH (2011).

3. MENNESKERETTIGHETSSITUASJONEN

Selv om menneskerettighetssituasjonen anses som bedre i Kirgisistan enn i en del av de andre tidligere sovjetrepublikkene i Sentral-Asia, har landet mange utfordringer på dette området.

Forholdene i fengslene er svært dårlige, og det rapporteres om at tortur forekommer. Vilkårslige arrestasjoner forekommer regelmessig, og straffrihet er et problem.

Korrupsjon er utbredt, også innen rettsvesenet (Svenska utrikesdepartementet 2012). På Transparency International sin "Corruption perceptions index" for 2011 er Kirgisistan rangert som nr 164 av 183 land (Transparency International 2011).

Kvinnenes situasjon er problematisk, og vold i hjemmet er utbredt.

Regjeringen utøver en sterk innflytelse over mediene. Likevel kommer Kirgisistan best ut av de sentralasiatiske landene på Reportere uten grensers liste over pressefrihet i verdens land.

Imidlertid er det også positive trekk ved menneskerettighetssituasjonen i Kirgisistan sammenlignet med de andre tidligere sovjetrepublikkene i Sentral-Asia. Det sivile samfunnet i Kirgisistan er aktivt, og det finnes flere lokale menneskerettighetsorganisasjoner som opererer fritt uten innblanding fra regjeringen.

Når det gjelder politisk utvikling var 2011 et rolig år, sammenlignet med året før. Presidentvalget gikk rolig for seg og, til tross for en del uregelmessigheter, ble valgresultatet godkjent av OSSE (Svenska Utrikesdepartementet 2012).

3.1 YTRINGSFRIHET

Ytrings- og pressefrihet er lovfestet, og generelt sett kan enkeltpersoner kritisere myndighetene uten frykt for represalier (U.S. Department of State 2012a).

Samtidig utøver myndighetene en sterk kontroll over media. Det fins flere uavhengige aviser, men siden det ledende avistrykkeriet er statlig, kan avisene i en del tilfeller ha vanskeligheter med å bli trykt. Det fins også flere uavhengige tv- og radiostasjoner (Svenska Utrikesdepartementet 2012).

Imidlertid har usbekisk media nærmest opphørt å eksistere i de sørlige delene av Kirgisistan etter juni 2010, da flere usbekiske radio- og tv-stasjoner ble stengt. Ifølge Freedom House (2012) var det en bedring i situasjonen for kirgisiske medier i 2011, mens situasjonen for usbekiske medier var betraktelig forverret i forhold til situasjonen før juni 2010.

Selv om mediene har en friere stilling nå enn under Bakijevs presidentperiode (2005-2010), var det flere angrep på journalister i 2011 (Human Rights Watch 2012). Åtte journalister ble rapportert fysisk angrepet eller utsatt for trusler i 2011. Journalister opplevde å bli truet etter å ha rapportert om temaer som interetniske relasjoner, hendelsene i juni 2010, økende nasjonalisme eller for å ha skrevet kritisk om offentlige personer. I noen av sakene var gjerningsmannen kjent, uten at myndighetene reiste straffesak mot gjerningsmennene (U.S. Department of State 2012a). Journalisten og menneskerettighetsforkjemperen Azimjon Askarov, som ble dømt til livstid i 2010, sitter fortsatt fengslet (se avsnitt 2.1.6).

3.2 RELIGIONSFRIHET

Religionsfrihet er fastsatt i grunnloven, og respekteres stort sett. Imidlertid forekommer det visse begrensinger, da særlig lokale myndigheter i blant bruker administrative midler for å begrense religiøse gruppers frihet (Svenska Utrikesdepartementet 2012).

Det er flere islamske organisasjoner som anses som ekstremistiske og som er forbudt, blant annet Hizb-ut-Tahrir. Ifølge U.S. Department of State (2012b) ble 40 medlemmer av Hizb-ut-Tahrir arrestert i de fire første månedene av 2011. Av disse ble 23 idømt fengselsstraff. Ved ett tilfelle ble to medlemmer av Jehovas vitner arrestert og dømt til syv års fengsel for å ha oppbevart Hizb-ut-Tahrir materiell. De to mennene ble senere frikjent, og det er mye som tyder på at dvd-ene var plantet av politiet (U.S. Department of State 2012b).

3.3 BRUK AV TORTUR OG FORHOLDENE I FENGSELENE

Human Rights Watch (2012), Amnesty International (2012b) og U.S. Department of State (2012a) rapporterer om utstrakt bruk av tortur i fengsel og avhørssituasjoner. Bruk av tortur er forbudt ifølge kirgisisk lov, men både politiet og sikkerhetsstyrkene skal ifølge ovenfor nevnte kilder benytte seg av tortur. I 2011 ble det gjort forsøk fra myndighetenes side på å stoppe den rutinemessige bruken av slag og mishandling for å få tilståelser, men på regionalt og lokalt nivå var det liten vilje til å ta tak i problemet (Amnesty International 2012b). U.S. Department of State (2012a) viser til at de fleste tilfellene av tortur forekommer i varetekt.

Flere internasjonale organisasjoner, deriblant den internasjonale kommisjonen som undersøkte hendelsene i juni 2010, har rapportert om utstrakt bruk av tortur og vilkårlige arrestasjoner i tiden etter urolighetene i juni 2010 (bl.a. Kyrgyzstan Inquiry Commission 2011; Amnesty International 2012a; U.S. Department of State 2012a; Human Rights Watch 2012).

I rapporten fra Migrationsverkets reise til Kirgisistan i 2011, fremgår det at bruken av tortur har økt i omfang etter den etniske konflikten i 2010, og at det er etniske usbekere som er mest utsatt. Kildene Migrationsverket hadde møter med opplyste at tortur også forekommer i de nordlige delene av landet, men at situasjonen er verre i sør, og har blitt verre etter juni 2010 (Migrationsverket 2012).

Straffrihet, det vil si manglende vilje fra myndighetenes side til å etterforske og straffe lovbrudd, særlig de begått av statlige tjenestemenn, er et problem i Kirgisistan (Svenska Utrikesdepartementet 2012). U.S. Department of State (2012a) nevner imidlertid ett tilfelle i 2011 der fire politimenn ble arrestert og stilt for retten anklaget for misbruk av makt, tortur, pengeutpressing og drap. To av politimennene ble løslatt mot husarrest. Det er ikke informasjon om hvordan det har gått med de to andre politimennene som ble stilt for retten. Videre skriver det svenske utenriksdepartementet (2012) at flere politimenn de seneste årene har blitt anklaget for bruk av tortur. Korrupsjon innen rettsvesenet kan imidlertid føre til at gjerningsmenn kan kjøpe seg fri fra straffeforfølgelse (Svenska Utrikesdepartementet 2012).

U.S. Department of State (2012a) rapporterer om svært dårlige fengselsforhold; overbefolkede celler, mangel på mat og medisiner, dårlig helsehjelp, mangel på oppvarming og andre nødvendigheter og generelt dårlig behandling av innsatte. Forholdene i varetektsfengsler er generelt dårligere enn i ordinære fengsler (U.S. Department of State 2012a).

3.4 RETTSVESENET

Ifølge grunnloven skal domstolene være uavhengige, men i praksis er de ikke det (U.S. Department of State 2012a; Migrationsverket 2012; Svenska Utrikesdepartementet 2012; Freedom House 2012). Kilder Migrationsverket konsulterte på sin reise til Kirgisistan i 2011, opplyste at befolkningens tillit til domstolene generelt er lav, og at korrupsjon er et stort problem. Ifølge en kilde forekommer det også at myndighetene gir dommere instruksjoner om utfallet av spesifikke saker (Migrationsverket 2012).

Rettssakene mot usbekere anklaget for delaktighet i opptøyene i juni 2010, ble, ifølge flere menneskerettighetsorganisasjoner (bl.a. Human Rights Watch og

Amnesty International), gjennomført på en måte som verken var i samsvar med kirgisisk lov eller internasjonale standarder. Det er bl.a. rapportert om bruk av tortur, tvungne tilståelser, trusler og vold mot anklagede og deres forsvarere, trakassering av dommere, og domfellelser til tross for manglende bevis (U.S. Department of State 2012a).

I 2002 ble det opprettet en ombudsmannsstilling som skal overvåke at menneskerettighetene blir fulgt. Imidlertid er denne underfinansiert og underbemannet, og kan ikke sies å være politisk uavhengig eller ha noen virkelig makt. Ombudsmannen har heller ikke rett til å gripe inn i pågående saker, men kan kun jobbe med dokumentasjonen etter at en dom er falt (Migrationsverket 2012).

3.5 DØDSSTRAFF

Dødsstraff ble avskaffet i Kirgisistan gjennom en grunnlovsendring i 2007.

4. SITUASJONEN FOR SPESIFIKKE GRUPPER

4.1 ETNISKE MINORITETER

4.1.1 Etniske usbekere

Av etniske minoriteter i Kirgisistan er det de etniske usbekernes situasjon som trekkes frem som mest problematisk. Etter urolighetene i juni 2010 har spenningen mellom den kirgisiske majoriteten og den usbekiske minoriteten økt, selv om situasjonen i sør på overflaten er rolig. Som nevnt tidligere er det rapportert om alvorlige brudd på menneskerettighetene overfor den usbekiske minoriteten etter juli 2010 (se kapittel 2.1.6), og etniske usbekere i Osj og Jalalabad har også rapportert om diskriminering på arbeidsmarkedet, spesielt innen statsadministrasjonen (U.S. Department of State 2012a).

I sin reiserapport fra 2012 peker Migrationsverket på særskilte grupper av usbekere som kan være spesielt utsatt. Dette gjelder lokale usbekere som har vært politisk aktive, for eksempel journalister eller menneskerettighetsaktivister, eller som har hatt en posisjon i det lokale samfunnet, for eksempel *mahallaene*. Disse kan risikere å bli anklaget for innblanding i urolighetene. En annen gruppe som trekkes frem er personer som oppfattes å ha ressurser, deriblant personer som har vendt hjem etter å ha arbeidet i Russland. Disse kan risikere å bli arrestert og utsatt for utpressing. Politiet kan bruke anklager om innblanding i konflikten i 2010 som påskudd for å anholde en person, selv om målet egentlig er å presse personen for penger (Migrationsverket 2012). (Se mer om forholdene for usbekere i kapittel 2.1.6.)

4.1.2 Etniske russere og andre minoriteter

Innføringen av kirgisisk som offisielt språk i 1985 innebar også et krav om at alle som skal ansettes i statsadministrasjonen må kunne beherske kirgisisk. Dette har ført til at etniske minoriteter i stor grad er utestengt fra denne sektoren.

Underrepresentasjon av ikke-kirgisere gjør seg gjeldene i alle politiske og administrative strukturer i landet.

Flere kilder Migrationsverket konsulterte under sin reise til Kirgisistan i 2011, peker på en økende nasjonalisme blant den kirgisiske majoritetsbefolkningen i den senere tid. Dette skal ha fått konsekvenser også for andre etniske minoriteter enn usbekere, i form av underrepresentasjon og begrensninger i økonomiske og politiske muligheter (Migrationsverket 2012).

Kravet om å beherske det kirgisiske språket er en viktig årsak til den omfattende russiske utvandringen som har funnet sted de siste ti årene. Bare i første halvdel av 2001 reiste ca. 140 000 etniske russere ut av landet. Språkkravet fører til færre jobbmuligheter generelt. Også den økonomiske og politiske situasjonen kan være en grunn til at mange forlater landet. Russisk har imidlertid status som offisielt språk i Kirgisistan.

En annen gruppe som i stor grad har forlatt Kirgisistan er jødene. Før Sovjetunionens oppløsning var det et jødisk mindretall på mellom 6000 og 9000 jøder i landet. I dag omfatter gruppen ca. 1500 personer (tallene varierer noe fra kilde til kilde), og ca. 95 prosent av dem bor i Bisjkek. De kirgisiske jødene er opprinnelig jøder fra det vestlige Sovjetunionen som ble evakuert til Sentral-Asia under annen verdenskrig. Jødene som gruppe blir generelt ikke utsatt for diskriminering i Kirgisistan. Imidlertid har det vært trykket en del antisemittiske avisartikler og kommentarer. Disse har for det meste vært trykket i små, nasjonalistiske tidsskrifter og aviser. Imidlertid har det også vært tilfeller av artikler med antisemittisk innhold i mer ordinære aviser. Det har ikke blitt startet straffeforfølgelse av de aktuelle avisene (U.S. Department of State 2012a). Også den jødiske minoriteten synes i stor grad å ha forlatt Kirgisistan grunnet dårlige økonomiske forhold.

Uigurene er en annen minoritet i Kirgisistan. Uigurene er hjemmehørende i Sentral-Asia, men ble innlemmet i Kina i Xinjiang-provinsen i 1876. Det bor ca. 40 000-50 000 etniske uigurer i Kirgisistan. Det skilles mellom de uigurene som har bodd i Kirgisistan i generasjoner, og de som har kommet for å bosette seg i den senere tid. I sistnevnte gruppe er det flere som er aktive i frigjøringsbevegelsen til støtte for selvstendighet for Xinjiang-provinsen i Kina. Uigurer som aktivt går ut og støtter uigurenes frigjøringskamp om løsrivelse av Xinjiang, kan få vanskeligheter med myndighetene. Dette har sammenheng med den regionale sikkerhets- og samarbeidsorganisasjonen Shanghai Cooperation Organization (SCO) som ble etablert i 2001. Kirgisistan forplikter seg gjennom denne avtalen til å overvåke uønsket politisk aktivitet, og til å utlevere uigurer som mistenkes for å være "separatister, terrorister eller religiøse ekstremister" til Kina (Amnesty International 2008; HRiC 2011).

Det finnes en uigursk politisk bevegelse som er forbudt i Sentral-Asia. Denne heter *East Turkestan Islamic Movement*. Bevegelsen kjemper for at uigurenes historiske hjemland atter skal være under uigurenes herredømme og ikke under folkerepublikken Kina. *East Turkestan Islamic Movement* står på FNs terrorliste.

Ifølge flere kilder Migrationsverket snakket med på sin reise til Kirgisistan i 2011, opplever ikke uigurer spesielle problemer i Kirgisistan. Det samme gjelder for etniske dunganer. Det nevnes imidlertid av noen kilder at etniske minoriteter generelt

opplever begrensede økonomiske og politiske muligheter som følge av den økende nasjonalismen i landet (Migrationsverket 2012).

Det har vært rapportert at etniske minoriteter som dunganer, tatarer og uigurer var utsatt for landtyverier og husbranner i 2010 (Migrationsverket 2012). For eksempel ble det rapportert om angrep på uigurer og dunganer i Tokmok, 30 km øst for Bisjkek, i april 2010 (RFE/RL 2010). Landinfo har ikke ytterligere detaljer om denne hendelsen. Ifølge en kilde Migrationsverket har konsultert, anses imidlertid myndighetenes kontroll nå å være sterkere, og disse gruppene er derfor nå mindre utsatt (Migrationsverket 2012).

For mer utfyllende informasjon om uigurenes situasjon i Kirgisistan viser vi til Landinfos temanotat "Kirgisistan: Forhold for uigurer" (Landinfo 2012).

4.2 STATSLØSE

I desember 1991, da Sovjetunionen gikk i oppløsning, var det minst 280 millioner mennesker som mistet statsborgerskapet sitt. Blant dem var 60 millioner mennesker i Kasakhstan, Kirgisistan, Tadsjikistan, Turkmenistan og Usbekistan. Ifølge tall fra UNHCR var det 46 886 statsløse i Sentral-Asia på slutten av 2009, og 24 615 av dem befant seg i Kirgisistan (UNHCR 2011). En undersøkelse foretatt av en lokal NGO for UNHCR, fant at det i slutten av 2008 var 13 000 statsløse i tre sørlige fylker i Kirgisistan. De fleste av disse var kvinner, og mange var barn (UNHCR 2009).

I Migrationsverkets reiserapport fra 2012, listes det opp en del kategorier av statsløse:

- Innehavere av gamle, sovjetiske pass.
- Kvinner fra Usbekistan som lever i uregistrerte ekteskap med menn som er kirgisiske statsborgere. Ifølge kilden skal det være tusenvis av kvinner som tilhører denne kategorien. Barn av disse kvinnene er også statsløse.
- En gruppe rom som kalles *ljuli*. En del personer i denne gruppen har aldri hatt dokumenter. Imidlertid har myndighetenes innsats mot denne gruppen gjort at omkring halvparten nå har fått dokumenter.
- Personer som aldri har hatt pass, og der det foreligger uklarheter i folkeregisteret.

Myndighetene skal nå ha forenklet søknadsprosedyrene når det gjelder statsborgerskap (Migrationsverket 2012).

Se også kapittel 2.2 i Landinfos notat "Kirgisistan: Pass og ID-dokumenter" for mer utfyllende informasjon om statsløse i Kirgisistan (Landinfo 2011, s. 7-8).

4.3 KVINNENES SITUASJON

Selv om familievold er forbudt ved lov, er vold i hjemmet et utbredt problem (U.S. Department of State 2012a). Anslag på hvor mange kvinner som har vært utsatt for vold i hjemmet varierer fra mellom 50 til 80 prosent av alle kvinner (Migrationsverket 2012). Også voldtekt innen ekteskapet er et problem. Imidlertid er det sjelden at vold mot kvinner og voldtekt anmeldes til politiet. Dette har sammenheng med kulturelle tradisjoner og holdninger til kvinner. Ifølge Migrationsverket (2012) har dessuten politiet begrenset evne og vilje til å etterforske

slike saker. Kvinner frykter også hevn fra sine ektemenn om de anmelder volden. Kvinner som forsøker å ta opp problemet voldtekt i ekteskapet møter motstand og problemer med å bli tatt på alvor, og de risikerer stigmatisering, både som "falne" kvinner og som en som har forrådet sine egne (Eurasianet 2012).

Et annet problem er bruderov. Dette er noe som først og fremst forekommer blant etniske kirgisere, og bruderov er vanligere på landsbygda enn i byene. Imidlertid er det ikke alltid slik at bruderov innebærer tvang.. Uavhengige studier som er foretatt nylig viser at et sted mellom 50 og 75 prosent av alle ekteskap som blir inngått er et resultat av bruderov, og at opp til to tredjedeler av tilfellene av bruderov skjedde mot brudens vilje (U.S. Department of State 2012a). Bruderov med vold er forbudt ifølge loven, men svært få tilfeller anmeldes til politiet (Migrationsverket 2012).

Det fins flere krisesentre rundt om i landet drevet av frivillige organisasjoner, men ingen statlige krisesentre (Migrationsverket 2012).

4.4 DISKRIMINERING PÅ GRUNN AV SEKSUELL LEGNING

Homoseksualitet blant menn ble avkriminalisert i 1998. Etter at forbudet ble opphevet er det en del menn som har valgt å leve åpent med sin legning. Imidlertid er det fortsatt mange som velger å holde sin legning skjult fordi de frykter fordømmelse fra samfunnet rundt (Svenska Utrikesdepartementet 2012). I reiserapporten fra Migrationsverket (2012) fremgår det at vold mot homofile er forholdsvis utbredt. Dette inkluderer vold innen familien og overgrep begått av politiet. Få overgrep blir anmeldt til politiet, og politiets reaksjoner er ofte utilstrekkelige (Migrationsverket 2012).

I 2008 rapporterte Human Rights Watch om trakassering og overgrep mot lesbiske og transkjønnede personer begått av familiemedlemmer og andre. Rapporten beskriver også myndighetenes manglende evne og vilje til å beskytte ofrene for disse overgrepene (Human Rights Watch 2008).

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Amnesty International (2008, september). *Summary of Concerns on Torture and Ill-treatment: Briefing for the United Nations Committee against Torture*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR57/001/2008/en/1b06381e-8bd5-11dd-8e5e-43ea85d15a69/eur570012008en.html> [lastet ned 11. september 2012]
- Amnesty International (2011a, juni). *Still Waiting for Justice. One Year on from the Violence in Southern Kyrgyzstan*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR58/001/2011/en/6fc18a06-cc97-4dc9-9cf8-95cc62672bfa/eur580012011en.pdf> [lastet ned 24. august 2012]
- Amnesty International (2011b, 8. juni). *Kyrgyzstan: Lack of justice could fuel new violence*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/kyrgyzstan-lack-justice-could-fuel-new-violence-2011-06-08> [lastet ned 28. august 2012]
- Amnesty International (2012a). *Kyrgyzstan: Dereliction of Duty*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR58/001/2012/en/437b59ef-9ff9-4a13-89d5-ccebc5230323/eur580012012en.pdf> [lastet ned 23. august 2012]
- Amnesty International (2012b, 13. mai). *Amnesty International Report 2012 – Kyrgyzstan*. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/region/kyrgyzstan/report-2012> [lastet ned 29. august.2012]
- Eurasianet (2012, 12. juli). *Kyrgyzstan: Rape Trial Spotlights Women’s Plight*. *Eurasianet.org*. Tilgjengelig fra <http://www.eurasianet.org/node/65654> [lastet ned 31. august 2012]
- Europa World Plus. (u.å) *The April 2010 uprising (Kyrgyzstan)*. London: Routledge.

Dette er en betalingstjeneste tilgjengelig via Landdatabasen
- FIDH, dvs. International Federation for Human Rights (2011, 25. oktober). *Steadfast in Protest – Annual Report 2011 – Kyrgyzstan*. Paris: FIDH. Tilgjengelig fra http://www.fidh.org/IMG/pdf/obs_2011_uk-europecis.pdf [lastet ned 10. september 2012]
- Freedom House, Memorial Human Rights Center & Norwegian Helsinki Committee (2012, 31. mai). *A Chronicle of Violence. The Events in the South of Kyrgyzstan in June 2010 (Osh Region)*. Oslo: Norwegian Helsinki Committee. Tilgjengelig fra http://nhc.no/filestore/Publikasjoner/Rapporter/2012/Rapport_2_12_ENG_net.pdf [lastet ned 17. september 2012]

- Freedom House (2012, 4. juli). *Freedom in the World 2012 – Kyrgyzstan*. Washington DC: Freedom House. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.unhcr.org/refworld/topic,4565c22538,4565c25f455,4ff542d928,0...html> [lastet ned 10. september 2012]
- HRiC, dvs. Human Rights in China (2011, 4. mai). *SCO Member States Kazakhstan and Kyrgyzstan Prevent Uyghur Activists from Attending Conference in United States*. New York/Hong Kong: Human Rights in China. Tilgjengelig fra <http://www.hrichina.org/content/5323> [lastet ned 10. september 2012]
- Human Rights Watch (2008, oktober). *These Everyday Humiliations. Violence Against Lesbians, Bisexual Women, and Transgender Men in Kyrgyzstan*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra: <http://www.hrw.org/sites/default/files/reports/kyrgyzstan1008.pdf> [lastet ned 31. august 2012]
- Human Rights Watch (2010). “Where is the Justice?” *Interethnic Violence in Southern Kyrgyzstan and its aftermaths*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/node/92408/section/1> [lastet ned 22. august 2012]
- Human Rights Watch (2012, januar). *World Report 2012: Kyrgyzstan*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra http://www.hrw.org/sites/default/files/related_material/kyrgyzstan_2012.pdf [lastet ned 29. august 2012]
- Internal Displacement Monitoring Centre (2012, april). *Global Overview 2011. People internally displaced by conflict and violence*. Geneve: Internal Displacement Monitoring Centre. Tilgjengelig fra <http://www.internal-displacement.org/publications/global-overview-2011.pdf> [lastet ned 28. august 2012]
- International Crisis Group (2005, 4. mai). *Kyrgyzstan: After the Revolution*. Bisjkek/Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra: [http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/097_kyrgyzstan_after_the_revolution](http://www.crisisgroup.org/~/media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/097_kyrgyzstan_after_the_revolution) [lastet ned 17. september.2012]
- International Crisis Group (2010, 23. august). *The Pogroms in Kyrgyzstan. Asia Report no 193*. Bisjkek/Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/193%20The%20Pogroms%20in%20Kyrgyzstan> [lastet ned 22. august 2012]
- International Crisis Group (2012, 29. mars). *Kyrgyzstan: Widening Ethnic Divisions in the South*. Bisjkek/Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra <http://www.crisisgroup.org/~media/Files/asia/central-asia/kyrgyzstan/222-kyrgyzstan-widening-ethnic-divisions-in-the-south> [lastet ned 28. august 2012]
- Kyrgyzstan Inquiry Commission (2011). *Report on the Independent International Commission of Inquiry into the Events in Southern Kyrgyzstan*

in June 2010. [s.l.]: Kyrgyzstan Inquiry Commission. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/kyrgyzstan/report-independent-international-commission-inquiry-events-southern-kyrgyzstan> [lastet ned 18. september 2012]

En rapport utarbeidet av en uavhengig, internasjonal kommisjon ledet av spesialrådgiver for Sentral-Asia i OSCE, Kimmo Kiljunen.

- Landinfo (2007). *Rapport, Tjenestereise til Kirgisistan: Informasjon om Kirgisistan og Usbekistan, 26. april til 5. mai 2007*. Oslo: Landinfo.

Rapporten er tilgjengelig i Landdatabasen.

- Landinfo (2011, 21. november). *Kirgisistan: Pass og ID-dokumenter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/1850/1/1850_1.pdf [lastet ned 20. september 2012]
- Landinfo (2012, 12. september). *Kirgisistan: Forhold for uighurer*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/2170/1/2170_1.pdf [lastet ned 20. september 2012]
- Migrationsverket (2012, 13. februar). *Kirgizistan I slutet av 2011 – rapport från utredningsresa*. Norrköping: Migrationsverket. Tilgjengelig fra <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=26920> [lastet ned 14. september 2012]
- National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2011). *20 years of independence of the Kyrgyz Republic figures and facts*. Bisjkek: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. Tilgjengelig fra <http://stat.kg/images/stories/docs/tematika/L-Final%20.pdf> [lastet ned 15. august 2012]
- National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2012a). *Kyrgyzstan Brief Statistical Handbook 2008-2011*. Bisjkek: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. Tilgjengelig fra <http://stat.kg/images/stories/docs/tematika/svod/Handbook%202008-2011.pdf> [lastet ned 15. august 2012]
- National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic (2012b). *Social Trends of the Kyrgyz Republic 2006-2010*. Bisjkek: National Statistical Committee of the Kyrgyz Republic. Tilgjengelig fra <http://stat.kg/images/stories/docs/tematika/svod/Soz.%20Trendy%202006-2010.pdf> [lastet ned 15. august 2012]
- OSCE/ODIHR, dvs. Organization for Security and Co-operation in Europe/Office for Democratic Institutions and Human Rights (2005, 7. November). *Kyrgyz Republic Presidential Election 10 July 2005. OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report*. Warszawa: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/odihr/elections/17661> [lastet ned 17. september 2012]
- OSCE/ODIHR (2012, 10. januar). *Kyrgyz Republic Presidential Election 30 October 2011. OSCE/ODIHR Election Observation Mission, Final Report*.

- Warszawa: OSCE. Tilgjengelig fra <http://www.osce.org/odihr/elections/86926> [lastet ned 21. august 2012]
- RFE/RL, dvs. Radio Free Europe/Radio Liberty (2010, 9. april). Dungsans, Uyghurs attacked in northern Kyrgyz town. *Radio Free Europe/Radio Liberty*. Tilgjengelig fra http://www.rferl.org/content/Dungsans_Uyghurs_Attacked_In_Northern_Kyrgyz_Town_/2007251.html [lastet ned 30. august 2012]
 - Svenska Utrikesdepartementet (2012, 28. juni). *Mänskliga rättigheter i Kirgizistan 2011*. Stockholm: Svenska Utrikesdepartementet. Tilgjengelig fra <http://manskligarattigheter.dynamaster.se/DownloadCountryReport/Get/?f=D5%2fEuropa+och+Centralasien%2fKirgizistan%2c+MR-rapport+2011.pdf> [lastet ned 14. september 2012]
 - Transparency International (2011). *Corruption Perceptions Index 2011*. Berlin: Transparency International. Tilgjengelig fra <http://cpi.transparency.org/cpi2011/results/> [lastet ned 17. september 2012]
 - UNHCR (2009). *A Place to Call Home. The Situation of Stateless Persons in the Kyrgyz Republic: Findings of Surveys Commissioned by the UNHCR*. Bisjkek: UNHCR. [http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=4b71246c9&query=a](http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=4b71246c9&query=a%20place%20to%20call%20home) [lastet ned 31. august 2012]
 - UNHCR (2011, mai). *Statelessness in Central Asia*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra [http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=4dfb592e9&query=statelessness in Central Asia](http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/home/opendocPDFViewer.html?docid=4dfb592e9&query=statelessness%20in%20Central%20Asia) [lastet ned 31. august 2012]
 - U.S. Department of State (2012a, 24. mai). *Human Rights Practices Kyrgyz Republic 2011*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm#wrapper> [lastet ned 05. september 2012]
 - U.S. Department of State (2012b, 30. juli). *International Religious Freedom Report 2011 – Kyrgyz Republic*. Washington DC: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/documents/organization/193139.pdf> [lastet ned 17. september 2012]